

JUODOSIOS MOTERS SAVIKŪRA GAYL JONES ROMANE *EVOS VYRAS*

Rasa Juozapaitytė

Vilniaus universiteto Literatūros istorijos ir teorijos katedros doktorantė

Šiuolaikinės afroamerikietės rašytojos Gayl Jones romanai, literatūrinėse apžvalgose pagrįstai vadinami gotikiniais (*The Essential Black Literature Guide*, 1996, 200), vaizduoja smurtinius epizodus iš XX a. afroamerikiečių gyvenimo. Rašytoja kuria košmarišką pasaulį, kur moterys protagonistės vaizduojamos kaip ypač pažeidžiamos būtybės, o jų sunkūs psichologiniai išbandymai aprašyti imituojant afroamerikiečių sakinio pasakojimo tradiciją. Nors autorė vaizduoja juodųjų moterų gyvenimo kančias, jos kūrinuose iškyla pozityvių vyrų ir moterų santykių galimybė.

Jones, gimusi 1949 m., išaugo Kentukio valstijoje. Jos motina mergaitei pasakodavo išgalvotas istorijas, kad praskaidrintų sunkų šeimos gyvenimą. Jones rašyti pradėjo jaunystėje, dar studijuodama literatūros magistrantūroje Brown universitete ji išleido pirmąjį romaną *Koregidora* (*Corregidora*, 1975). *Koregidora* ir antrasis jos romanas *Evos vyras* (*Eva's Man*, 1976)¹

¹ Vėliau, dėstydamą Mičigano universitete, Jones išleido apsakymų rinkinį *Balta žiurkė* (*White Rat*, 1977), keletą poezijos knygų – *Giesmė Aninho* (*Song for Aninho*, 1981), *Moteris atsiskyrėlė* (*The Hermit-Woman*, 1983), *Zark ir kiti eileraščiai* (*Xarque and Other Poems*, 1985), ir parašė juodųjų sakinio pasakojimo tradicijos istoriją *Laisvėjantys balsai: sakinio pasakojimo tradicija afroamerikiečių literatūroje* (*Liberating Voices: Oral Tradition in African American Literature*, 1991).

pasakoja apie tragišką juodosios moters likimą rasistinėje ir seksistinėje JAV visuomenėje. Pirmasis romanas atskleidžia kančią moters, kurios trys protėvių kartos patyrė vergovę, smurtą ir kraujomaišą, o antrasis analizuoja už vyro nužudymą ir lytinį sulošinimą įkalintos moters psichiką. Abu romanai pasakojami pirmuoju asmeniu, todėl juos galima gretinti su vergų pasakojimais.

Jones romane *Evos vyras* pagrindinė veikėja ir naratorė Eva, sėdėdama kalėjime už vyro Deivio nužudymą ir jo kūno išniekinimą, permašto girdėtus moterų pasakojimus apie jų būtį seksistinėje afroamerikiečių bendruomenėje, fiziškai ir psichologiškai traumuotos moters patirtį, analizuoja savo gyvenimą ir rašo juodosios moters lytinio ir emocinio išnaudojimo istoriją. Tačiau naratorė savo tekstu ne tik perrašo juodųjų moterų patirtį JAV, bet ir kuria meninę erdvę, kurioje gali formuoti save, savo tapatybę. Tokia galimybė daugiakultūroje visuomenėje afroamerikietei nesuteikiama dėl fizinės, socialinės ir psichologinės juodųjų diskriminacijos.

Iki XX a. vidurio Vakarų literatūros tradicijoje visų rasių moters raišką ribojo vyrų sukurta hierarchinė visuomenės sistema, moteris buvo nutildyta, sudaiktinta. Literatūros kritikės feministės šeštajame dešimtmetyje prikėlė moterų tekstus naujam gyvenimui, siekė išlaisvinti au-

tentišką moterų patirtį iš vyriškos literatūros varžtų. Aštuntojo dešimtmečio viduryje prancūziškosios feminizmo atšakos kūrėjos Hélène Cixous, Lucy Irigaray, Julia Kristeva populiari- no moteriškojo rašymo (*l'écriture féminine*) sampratą, sureikšmino moters kūną kaip jos patirties perteikimo šaltinį, teigė, kad egzistuoja specifinė moters kalba, nulemta biologinių lyčių skirtumų. Cixous tvirtina, kad moters kūnas yra jos rašymo versmė: „Akivaizdu, kad moteris nerašo taip kaip vyras, nes ji kalba kūnu, jos rašymas yra iš kūno“ (Cixous, 1997, 313). Kaip teigia amerikietė literatūrologė Domma C. Stanton, pačių prancūzių feminisčių tekstai yra moteriškojo rašymo pavyzdžiai, kur suardoma sintaksė, iškreipiama semantika, logika, žaidžiama žodžiais, virtuoziskai pakeičiama patriarchalinio diskurso tvarka (Stanton, 1997, 335–336). Amerikietė Anna Rosalinda Jones taip pat tvirtina, kad „moterims netinka tradicinė pasakojimo technika, gramatika ir sintaksė, nes ji atspindi vyrų požiūrį ir jų realybės suvokimą“ (Jones, 1997, 329). Moterys rašytojos ieško naujų estetinės raiškos formų siekdamos pabrėžti savo skirtybę, atskleisti savitą pasaulėjautą, minčių vingius, jų unikalumą. Be abejonės, jų meninę kalbą diktuoja ir kūrybos lauką formuoja ne fiziologiniai savitumai (kaip dažnai manoma klaidingai interpretuojant prancūzių feminisčių mintis apie rašymą kūnu), bet kito- kia nei vyrų gyvenimo patirtis ir mąstysena.

Juodosios moters išsilaisvinimas iš vyriškos apibrėžties ir savikūros procesas Jones romane vyksta viena kryptimi: pasakotoja ieško naujos kalbos, nepaklūstančios tradicinei sistemai. Jos augančią savivoką ir vidinę nepriklausomybę autorė iliustruoja savo herojės gebėjimu kurti individualius, todėl neaiškius, mįslingus, bet suggestyvius vaizdinius jos rašomos knygos pabaigoje. Naratorė griaua tradicinę sakinio sąrangą, jos sukurtos metaforos tampa sunkiai suvo-

kiamos knygos skaitytojui, praranda aiškų referentiškumą ir interpretacijos galimybes, naikina „įprastas“ prasmes. Iš pradžių suteikusi skaitytojui iliuziją, kad Eva – naratorė – tam tikra tvarka pasakos savo gyvenimo istoriją, vėliau poetinėje kalboje Jones supina metaforų virtines, sugriauna chronologinę įvykių seką, išpūdžius išskaido į fragmentus. Evos pasakojimas tampa spalvingų vaizdinių raizgalu, išlaisvintu iš hierarchinės patriarchalinės kalbos, kurioje moteris buvo nereikšminga ir nutildyta. Eva sunaikina savo beasmenes akis, kurių spinduliuojama tuštuma ją pačią gąsdino romano pradžioje. Taip per kalbą atskleidžiama juodosios moters mąstymo, pasaulėžiūros evoliucija, skatinanti brandesnę realybės suvokimą. Eva, atsidūrusi kalėjime, tam tikroje ribinėje situacijoje, turi galimybę mąstyti apie save, savo būtį, suvokti asmenybės savasties ribas, skiriančias ją nuo kitų pasaulių.

Pirmojoje knygos dalyje Eva pasakoja apie save kaip apie Kitą vartodama vieną pagrindinę metonimiją – savo pačios tuščias akis. Tradicinėje Vakarų literatūroje personažo akys paprastai yra jo sielos atspindys, jos atskleidžia žmogaus vidų ir atspindi išorinį pasaulį. Jones romane Evos akys – reflektorius, nukreiptas tik viena kryptimi: ji mato išorinį pasaulį, bet nesuteikia jam savo reikšmių, ji niekam neatveria savo vidaus. Neįsileisdamos kitų žvilgsnių, akys funkcionuoja kaip siena ir yra dar „neparašytos“, nesusiformavusios moters savimonės ženklas. Jos neišreiškia moters kaip subjekto ontologinio būvio, t. y. nėra moters signifikantas. Daugelis vyrų Evos akyse mato savo seksualinius troškimus, į jas projektuoja savo norus ir baimes, apibūdina Evą kaip mergaitę, kekšę, pabaisą, beprotę. Deivis, kol jie būna kartu, pradeda bijoti keisto Evos žvilgsnio, nes negali jo suprasti ar paneigti. Naratorės atspindinčias akis rašytoja pasiūlo kaip juodosios moters tapatu-

mo stokos šifrą. Tam, kad pati imtų kurti save, ji turi simboliškai sunaikinti galimybę kitiems suteikti jai tapatumą. Jones nuolat pabrėžia, kad rašymas – tai moters tiesioginis ir perkeltinis pasipriešinimas vyro valdomam pasauliui, protestas prieš moters sudaiktinimą.

Vienas iš autorės teiginių, kad originalių įvaizdžių kūryba išlaisvina moters tekstą iš hierarchinės kalbos sistemos ir logikos gniaužtų, iliustruojamas Evos atsisakymu skaityti straipsnį apie save laikraštyje. Jones pabrėžia, kad moters gyvenimas yra jos kūryba, tiesa apie moterį atsiskleidžia tik jos pačios parašytame tekste. Naratorė klauso tik kitos kalinės – Elviros – perpasakojimo, nes jai imponuoja moters interpretacija apie tai, ką ši perskaitė laikraštyje: „Kai Elvira išeina į lauką, ji perskaito laikraščius ir grįžta, ir papasakoja man, kas juose rašoma. Ji norėjo atnešti man tą straipsnį, bet jie neleido. Iš pradžių aš norėjau jį pamatyti, bet vėliau, kai ji prasmuko paslėpusi straipsnį savo kelnaitėse, aš į jį net nepažvelgiau. Liečiau jį suplėšyti ir nuleisti į klozetą“ (Jones, 1987, 3; toliau cituojant šį romaną, nurodomi tik puslapiai). Evos kameros draugei labiausiai įstringa dvi fotografijos: viena negyvo vyro (Deivio), kita – susivėlusios juodukės (Evos). Nors Eva nėra mačiusi straipsnio, kalbėdama apie jį, ji atskiria tekstą (nužudymo aprašymą) ir kūną (nuotrauką). Moteris sako, kad iš pradžių ji norėjusi pamatyti Deivio nuotrauką, įsitikinti savo veiksmų tikroviškumu, pažvelgti į savo rašmenis ant jo kūno. Eva nustato savo vertybių hierarchiją, pagal kurią jos mąstymas ir veiksmai svarbesni už jos kūną. Ji siekia paversti vyro kūną savo tekstu ir to teksto objektu, kuriuo gali laisvai manipuliuoti kaip jai priklausančiu daiktu.

Gyvenime niekada nemokėjusi apsaugoti savo kūno nuo vyrų prievartos, herojė transformuoja Deiviui padarytus sužalojimus – kaip savo kuriamo tapatumo pėdsakus – į užrašomą

pasakojimą. Jai reikia apginti savo sielos rašmenis ant Deivio kūno ir ant popieriaus. Pagrindinė veikėja, sunaikindama Deivį, kuria savo tapatumą, t. y. vieną būtį pakeičia kita. Deivio kastracijos aktas yra ir jo nužmoginimo judesys. Tapdamas nei vyru, nei moterimi – belyčiu padaru (*it*), – jis nebegali būti niekaip apibrėžiamas, nes iki tol buvo tik smurtininkas, biologinė vyro rūšis, Evos tekste sutapatinta su jo lyties organu.

Perfrazuodama Sherry Ortner esė pavadinimą „Ar moters ir vyro santykis yra gamtos ir kultūros santykis?“, Harvardo universiteto profesorė Barbara Johnson skolinasi sąvokas iš vaizduojamojo meno ir savo straipsnį pavadinama „Ar moters ir vyro santykis yra fono ir figūros santykis?“ Literatūrologė primena, kad Susana Gubar literatūrinį moters vaizdinį sulygino su tuščiu lapu (*blank page*), ant kurio vyrai palieka savo ženklus. Moteris vyrų tekstuose piešiama kaip nebyli, pasyvi, inertiška arba idealizuota jų troškimų būtybė (Johnson, 1998, 20–21). Jones kūrinys juodosios moters besiformuojančios savimonės ženklų užrašymas ant vyro kūno lyg ant popieriaus apverčia tradicinę vyrų rašymo ant moters kūno – tarsi jis būtų tuščias lapas – įvaizdžių sistemą.

Ieškodamos savo balso daugialypėje XX a. amerikiečių literatūroje, afroamerikietės rašytojos suteikia romanų naratorėms teisę pasakoti savo gyvenimo istorijas², kuriose atskleidžia-

² Reikėtų atkreipti dėmesį, kad pirmojo asmens pasakojimas, kaip ir autobiografinis pasakojimas, būdingas afroamerikiečių vyrų ir moterų prozai, nes jų literatūros tradicija XVIII a. prasideda nuo vergų pasakojimų apie jų kelionę į naują žemyną ir gyvenimą plantacijose. XX a. afroamerikiečių moterų romanuose dažnai imituojamas autobiografinis pasakojimas, pabrėžiama moters savianalizė, savirefleksijos svarba jos savivokai (pvz., Zora Neale Hurston, *Their Eyes Were Watching God*; Maya Angelou, *I Know Why the Caged Bird Sings*; Toni Morrison, *The Bluest Eyes*; Alice Walker, *Possessing the Secret of Joy*; Audre Lorde, *Zami: A New Spelling of My Name* ir daugelis kitų).

ma individo ir visuomenės konfrontacija, kūno ir žodžio skirtis. Romanas *Evos vyras* – tai moters intymios patirties užrašymas, afroamerikietės pasakojimas, aiškinantis, kad juodųjų amerikiečių bendruomenėje, kaip ir Vakarų kultūros visuomenėse, buvo įsigalėjęs įsitikinimas, jog juodoji moteris negali būti teksto subjektas. Naratorės kuriamu diskursu romane siekiama šokiruoti skaitytoją, pasakojimas virsta provokuojamu tylos ir beprotybės deriniu, kuriam reikia naujojo „literatūriškumo“, atskleidžiančio iškalbingą išprievertauto kūno tylą ir dvasinį juodosios moters protestą.

Jones pabrėžia, kad neišprususių žmonių bendruomenėje bet koks moters bandymas teisintis ar pasakoti savo istoriją yra beprasmiškas, iš anksto pasmerktas vyrų pajaukai – jie jos vis tiek nesupras, savaip interpretuos. Patriarchalinė visuomenė ir krikščionybė moterį pažymėjo prigimtinės nuodėmės antspaudu (biblinės Ievos nuodėmingumas), todėl moteris visada laikoma kalta, net jei ji niekuo nenusidėjo. Šitaip primityviai *Evos* elgesio priežasties ir pasekmės ryšį aiškina jai kalėjime paskirtas psichiatras: „Tu manei esanti bloga moteris, todėl tu išėjai ir susiradai blogą vyrą“ (174). Romane vyrai griauja *Evos* ir jos artimųjų gyvenimą: vyrų valdžiai nepaklūstančią senelę jie baudžia užkasdami į smėlį ir suluošindami, motiną finansiškai bei seksualiai išnaudoja meilužis, o jos pačios vyras demonstruoja fizinę ir emocinę prievartą; mergaitę Evą išprievertauja berniukai ir vyrai. Kai ji bando apsiginti peiliu, patriarchalinis teismas nusprendžia ją uždaryti į koloniją, o užpuolikas lieka nenubaustas. Eva nesiteisina, ji tyla atsako į vyro smurtą. Jones teigia, kad vyrai kuria ir priima įstatymus, kurie skirtingai taikomi vyrams ir moterims, egzistuoja skirtingi kriterijai, apibrėžiantys teistiną ir toleruotiną elgesį.

Evos tyla yra įspūdingiausia moterų sudaiktinimo visuomenėje pasekmė. Jones herojė daž-

nai atsisako kalbėtis su vyrais gatvėje, kavinėje ar autobuse, neatsako į jų klausimus ir tik retsykiais neklausiama prabyla. Jos nenoras komunuoti su išoriniu pasauliu agresyvus ir piktas, ji tyli net teismo metu, kai yra kaltinama smurtu prieš ją užpuolusį vyrą. Moters tyla – tai iššūkis teisinei diskriminacijai, atsisakymas paklusti vyrų primestiems įstatymams, priešinimasis smurtiniams veiksams, fiziškai ir seksualiai žeminantiems moterį. Kritikė Johnson ironizuoja Sigmundo Freudo aprašytą jo pacientės Doros neišgydomą „tylos kompleksą“, kai moters atsisakymą kalbėti vyras psichoterapeutas tapatina su psichopatologiniais simptomais (Johnson, 1998, 22). Anot Kristevos, moteriškojo rašymo esmę sudaro būtent tyla, pauzės, nutylėjimai, pasikartojimai, išsisukinėjimai, „monologinei moterų kultūrai primesta nebūties kalba“ (Kristeva, 1997, 303). Tyla reiškia atsisakymą kartoti maskuliniškas kalbos schemas, tai moters kito niškumo ir jos pasirinkimo veikti savarankiškai nuoroda. Jones, leisdama savo naratorei tylėti, išreiškia jos, kaip laisvos asmenybės, formavimąsi. Eva rašo, tekstu prabyla apie savo esatį. Jos rašymą skatina suvokimas, kad iš visuomenės išstumtai moteriai kūryba yra vienintelė savikūros galimybė. Taip patvirtinama Cixous mintis, kad „moteris privalo įdėti save į tekstą“ (Cixous, 1997, 320).

Evos kūryba tokia sudėtinga, mįslinga, individuali, kad jos sukurtų vaizdinių ir metaforų prasmės nelengva paaiškinti. Štai plėšrusis apuokas gali būti interpretuojamas kaip destruktivus vyras, Medūza – kaip moters jėga, upė atitinka orgazmą, nepasotinamas alkis – vidinio skausmo malšinimą, dvasinę tuštumą. Aiški vyro (naikinančios, žudančios, brutali, instinktyvios jėgos) ir moters (jautrios, guodžiančios, šildančios, mylinčios, mokačios ir kuriančios būtybės) skirtis. Tačiau nė viena metafora nėra vienaprasmiškas, nes *Evos* teksto įvaizdžiai – tai in-

dividualios patirties šifrai, atskleidžiantys moters naratorės siekį aiškinti save kaip dar neparašytą tekstą. Jie sugriauna vyraujančią mitą, kad moterys susijusios su tiesiogine kalba, o vyrai geba perteikti perkeltines reikšmes, kad moterys aprėpia tik medžiaginį pasaulį, o vyrai pasiekia metaforinę tiesą (Homans, 1986, 5). Kad papasakotų savo neišsakytą patirtį, Eva griebiasi metaforinės kalbos kaip veiksmo, kuris apverčia mitą apie biologinių skirtumų determinuotą kalbą. Jones parodo dvejoją Evos kūrybinę galią: viena vertus, Eva kuria individualias savo esaties paskatintas metaforas, kita vertus, susieja tuos vaizdinius su juodųjų moterų praeities pasakojimais.

Jones pabrėžia, kad juodoji moteris savo moteriškumą kuria ir savo tapatumą apibrėžia ne tradicinėmis opozicijomis³ ar per santykį su maskulinišku pasauliu. Rašytoja įsitikinusi, kad afroamerikiečių moterų bendruomenė yra esminis žinių apie moters patirtį, išmintį ir asmenybės tapatumą šaltinis. Amerikiečių literatūros tyrinėtoja Marija Aušrinė Pavilionienė teigia, kad juodųjų autobiografijoje „moterų kolektyvinis tapatumas ir asmenybės tapatumas nėra ryškiai priešingamas, kadangi kolektyvinis tapatumas kitos rasės moteriai suteikia didesnę pasitikėjimą savimi“ (Pavilionienė, 1998, 71). Ši mintis gali būti taikoma kalbant apie juodosios amerikietės naratyvą Jones romano struktūroje: bendruomenės išmintis labai svarbi formuojantis jaunos moters savivokai, todėl pasakotojos individualumo, jos kaip asmenybės savikūros negalima atskirti nuo kolektyvinės moterų išminties. Priešingai, jos rasės moterys padeda Evai išsiaiškinti fizinės, emocinės, dvasi-

nės nepriklausomybės ir vidinės jėgos galimybes. Nepriklausoma moteris Elvira pirmoji paaiškina Evai, kad moteris privalo riboti savo seksualinius troškimus, būti savo kūno šeimininke, t. y. valdyti savo kūną. Elvira tai supranta kaip moters galios ženklą, emocinės ir psichologinės stiprybės raišką. Ji žino, kad moteriai svarbu suvokti, jog ji pati gali kurti savo likimą, todėl verčia Evą savarankiškai mąstyti, skatina suprasti, kad jos kūnas priklauso jai: „Ji vėl manęs paklausė, ar syki suglaudusi kojas, laikyčiau jas suglaudusi ir vėliau. Aš paklausiau, ką ji apie tai mano“ (22). Pradėdama pasakoti savo istoriją, Eva dar nėra pasirengusi galvoti apie moters išsilaisvinimą iš vyrų priespaudos. Ji turi suvokti, kad žmogus nėra vien fizinis kūnas. Juodoji moteris apsiginti nuo vyrų prievartos gali tik tapusi asmenybe, pradėjusi savarankiškai mąstyti ir veikti, kurti savo tapatumą.

Pabrėždama juodųjų moterų bendruomenės išminties perteikimo terapinį pobūdį, autorė į Evą žeminančio vyrų elgesio aprašymus įpina kitų moterų pasakojimų fragmentus: čigonės Medinos, paslaptingos moters, vadinamos bičių motinėle, Evos prosenelės, senelės, mamos, mamos draugės Mis Bilės ir jos dukros Šarlotės. Šios kelių kartų moterys perduoda Evai moterų žodinę kultūrą, emociškai dalijasi juodųjų pasaulėjauta, keičiasi dvasinėmis žiniomis. Moterų sakytinio pasakojimo tradicija leidžia įvairių kartų moterims formuoti bendruomenę be laiko ir erdvės sienų. Pavyzdžiui, Eva užrašo prisiminimą, kaip jos prosenelė pasakojo savo vyrui apie susitikimą su Medina. Ji aiškina jam, kad Medina savo delne turi laiką, tačiau vyras nesupranta tokių moters laiko sampratos implikacijų ir juokiasi iš žmonos, esą čigonė tik siekusi gauti pinigų į delną. Prosenelė neturėjo net minties apie pinigus, čigonė tenorėjusi jos bučinio į delną. Bučinytis – tai Medinos ir Evos prosenelės bendra metafora, išreiškianti nenutrūkstamus

³ Hélène Cixous pateikia išgalėjusią dvinarę hierarchinių priešpriešų sistemą, kurioje moteris tapatinama su mažiau vertingu elementu, pvz., pasyvumas/aktyvumas (Cixous, 1995, 432–433).

moterų saitus ir jų bendrumo galią. Bučiuodama laiką delne, prosenelė ir čigonė tarsi apsi-keičia savo patirtimi, sujungia ir ištirpdo jas skiriančius kultūrų skirtumus, dalijasi išmintimi. Savo rašomame tekste Eva sulydo juodųjų moterų kultūros trupinius. Jones iškelia kitų moterų istorijų svarbą Evos savivokos raidai ir teigia, kad permąstydamą jų perduotą patirtį ir išmintį, moteris gali geriau suprasti save. Todėl Eva yra ne tik pasakotoja, ji tampa ir juodųjų moterų bendruomenės patirties balsu, moterų istorijų rinkinio perrašytoja, interpretatore, kūrėja.

Dar sykį šią mintį Jones patvirtina Evos mamos draugės Bilės pasakojimu apie savo protėvius. Mis Bilė ant rankos nešioja penkias medines apyrankes, kai Eva pradeda eiti į mokyklą, dovanoja jai vieną iš jų ir prisako būti ištikimai protėvių tradicijoms, senolių išminties puoselėtoja bei perdavėja: „Ji sakė, kad tai yra protėvių apyrankės. Užmovė vieną man ant riešo. Sakė kažką apie tai, kad reikia būti ištikimai protėviams. Ji sakė: yra dviejų rūšių žmonės, kuriems reikia būti atsidavusiai – tai žmonės, kurie gyvena prieš tave, ir tie, kurie ateis po tavęs“ (*ten pat*). Mis Bilės simbolinė dovana reiškia alternatyvaus mokymo galimybę, nes mokykloje afroamerikiečiai jau yra auklėjami anglosaksiškos kultūros ir asimiliacijos dvasia. Su apyranke perduodama ir juodųjų moterų pasaulėjauta, moterų bendruo-

menės galia, sauganti jas nuo vyrų psichologinės ir fizinės prievartos. Nesugebėjusi apsiginti gyvenimo realybėje, Eva kuria save pasakodama ir užrašydama savo pasakojimą. Ji iš naujo atranda ir įvertina įvaizdžius, paveldėtus iš moterų praeities. Jos parašytas tekstas apsaugo ją nuo fizinės ir dvasinės destrukcijos.

Eva daugybę kartų buvo išniekinta ir nutildyta vyrų, todėl jos mintys ir siekiai iškreipti, tačiau kaip naratorė ji yra teksto subjektas, savo patirties ir esaties reiškėja. Autorė pabrėžia Evos gebėjimą konstruoti savo naratyvą ir, naudojantis afroamerikiečių bendruomenės sakininės kultūros klodais, tapti juodųjų moterų kolektyvinės išminties liudytoja. Rašytoja atskleidžia Evos kalbos ir jos kuriamo meninio teksto savytumą, jos kaip asmenybės savikūros procesą ir virsmą objektu.

Jones iškelia būtinybę juodajai moteriai savarankiškai analizuoti savo gyvenimą, permąstyti kitų sukauptą patirtį, kad galėtų suvokti save. Rašytoja teigia, kad moteris, kurdama savo tekstą, išvaduoja savastį iš kūno valdžios, valios ir dvasios stiprybės įveikia instinktus, demonstruoja mąstančios asmenybės jėgą, dvasinį potencialą. Reikšminga ir juodosios moters galimybė pavergti vyrą meniniame tekste: negalėdama būti lygiateisė gyvenime, moteris savo naratyve gali manipuluoti vyru kaip objektu.

LITERATŪRA

Cixous, Hélène, 1995: „Išėjimai“, *Feminizmo ekskursai. Moters samprata nuo antikos iki postmodernizmo*, sud. Karla Gruodis, Vilnius: Pradai.

Cixous, Hélène, 1997: „Castration or Decapitation?“, *Feminist Literary Theory*, ed. Mary Eagleton, Blackwell Publishers.

Homans, Margaret, 1986: *Bearing the Word: Language and Female Experience in Nineteenth-Century Women's Writing*, Chicago: University of Chicago Press.

Jones, Ann Rosalind, 1997: „Writing the Body“, *Feminist Literary Theory*, ed. Mary Eagleton, Blackwell Publishers.

Jones, Gayl, 1987: *Eva's Man*, Boston: Beacon Press.

Johnson, Barbara, 1998: *The Feminist Difference: Literature, Psychoanalysis, Race, and Gender*, Harvard University Press.

Kristeva, Julia, 1997: "Talking about Polylogue", *Feminist Literary Theory*, ed. Mary Eagleton, Blackwell Publishers.

Pavilionienė, Marija Aušrinė, 1998: *Lyčių drama*, Vilnius: VU leidykla.

Stanton, Domma C., 1997: "Language and Revolution", *Feminist Literary Theory*, ed. Mary Eagleton, Blackwell Publishers.

The Essential Black Literature Guide, 1996: ed. Roger M. Valade, Detroit: Visible Ink.

BLACK WOMAN'S SELF-CREATION IN GAYL JONES'S NOVEL *EVA'S MAN*

Rasa Juozapaitytė

Summary

The paper analyses the discourse of the black narrator and protagonist – Eva in Gayl Jones's novel *Eva's Man*. The French feminist theory of *l'écriture féminine* with its emphasis on textuality of gender has been applied to prove that the Afro-American woman creates her Self while writing and her text becomes the essence of her identity since any other opportunity of emotional, intellectual and spiritual evolution has been denied to her. It is explained that the black woman revolves against the boundaries of the hierarchical system, into which she had been placed, silenced and transformed into an object of

male manipulation. The analysis of the novel suggests that the liberation of the black woman from the male construct coincides with the progress of her self-creation. Eva disrupts the rationalistic discourse, subverts the phallogocentric order, and establishes a dialogue of gap and silence. The black narrator's text transforms the traditional canon of woman as ground, her body as the blank page and subjugates the black male body to secure her ciphers on it as her own text. It has been stressed that the woman's conscious conversion into the subject and the creator enables her to translate the man into the object.

Gauta 2004 12 17
Priimta publikuoti 2005 02 22

Autorės adresas:
Literatūros istorijos ir teorijos katedra
Vilniaus universitetas
Universiteto g. 5
LT-01513 Vilnius
El. paštas: rasa.juozapaityte@uki.vu.lt